

Meer over toetsen

Citation for published version (APA):

Martens, R. (2013). Meer over toetsen. *OnderwijsInnovatie*, juni 2013, 12-14.

Document status and date:

Published: 01/06/2013

Document Version:

Peer reviewed version

Document license:

CC BY

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 22 Sep. 2023

Open Universiteit
www.ou.nl

Meer over toetsen: Niekée

In het debat over onderwijsvernieuwing speelt toetsing een belangrijke rol. De kritiek van onderwijsvernieuwers op (overmatig) toetsen neemt in ons land steeds meer toe. Is onderwijs een product waarvan de kwaliteit transparant en gestandaardiseerd getoetst kan worden en worden leerlingen en scholen echt beter door onderlinge concurrentie? Volgens Rob Martens is de toetscultuur doorgeslagen.

Rob Martens

Reacties op dit artikel kunnen worden gemaild naar: rob.martens@ou.nl

In het vorige nummer van dit tijdschrift (OI 1, 2013) schreef ik een stuk over de geschiedenis van de onderwijsvernieuwing. De conclusie was dat de belangrijkste discussie daarin over toetsing gaat. Op dit artikel kwamen veel reacties. Daarom nog een keer aandacht voor het thema. Ditmaal kijk ik niet naar het verleden, maar naar het heden. De onderwijsvernieuwers die aan het woord komen denken heel verschillend over onderwijsvernieuwing, maar zijn wel allen kritisch over het sterk op toetsen gerichte onderwijsbeleid in Nederland. Onderzoek bewijst dat ze daarin gelijk hebben.

Radicaal

Peter Hartkamp van de radicaal vernieuwende school de Kampanje in Amersfoort over toetsen: "Met het toetsen en testen op zichzelf is niets mis. Het kunnen nuttige instrumenten zijn om inzicht te geven in de mate van kennis en begrip van studenten. Toetsen en testen worden ook bij ons op school gebruikt. Veel mensen in het onderwijs, waaronder de medewerkers van de Onderwijsinspectie, baseren hun mening over wat goed onderwijs is op de impliciete aanname dat kinderen alleen voldoende leren als volwassenen bepalen wat en hoe er geleerd wordt. Ofwel dat onderwijs alleen onder dwang kan plaatsvinden. Er is echter geen wetenschappelijke evidentie voor deze aanname, het is slechts het resultaat van een historische ontwikkeling."

De Kampanje stelt zich radicaal op en volgt daarin haar Amerikaanse voorbeeld, het Sudbury onderwijs. Het gevolg hiervan was de rechtszaak op 27 mei in Haarlem tegen twee ouders van leerlingen op de Kampanje, die volgens de inspectie geen school is, vooral vanwege het ontbreken van verplichte toetsing.

Simon Steen is algemeen directeur van de Verenigde Bijzondere Scholen (VBS), een vereniging van circa vijfhonderd bijzondere scholen met een sterke eigen pedagogische identiteit. De VBS werkt vanuit de opvatting dat er geen blauwdrukken bestaan voor de organisatie van goed onderwijs en heeft geen uniforme opvatting over toetsen in het onderwijs. Maar wel een gedeelde zorg, die Steen als volgt formuleert: "Van buitenaf opgelegde toetsen en testen dwingen de school tot standaardisering van

het onderwijsaanbod. Scholen worden in het publieke debat immers afgerekend op hoe ze scoren op uniforme externe toetsen. Het eigen onderwijsconcept van de school komt onder druk te staan. Een grote nadruk op toetsen en testen in het onderwijs gaat daardoor ten koste van de aandacht voor de eigen talenten en het individuele leerproces van ieder kind."

Ratrace

Het Netwerk SOVO, een samenwerkingsverband van organisaties op het gebied van vernieuwingsonderwijs waarin bijvoorbeeld Freinet en Daltonscholen samenwerken, laat het volgende weten over toetsing: "Het is ons een doorn in het oog dat er in basisscholen steeds meer getoetst wordt en dat met training hiervoor veel kostbare onderwijstijd verloren gaat. Leraren besteden noodgedwongen veel tijd aan de voorbereiding van het afleggen van de volgende toets. Dat doet bij kinderen en ouders het idee ontstaan dat onderwijs een ratrace is, waarbij het er om gaat om vooral goed op toetsen te scoren" (zie netwerksovo.nl).

Net als Ferrer spreekt de Freinetbeweging (een vereniging van en voor mensen die staan voor vernieuwend onderwijs op basis van de door Célestin Freinet ontwikkelde pedagogie) over 'de moderne school'. Freinet wees op hetzelfde probleem van verkeerd toetsen als Ferrer, namelijk 'toetsing die gericht is op een prestatieklassement en dus afgunst en wantrouwen opwekt'. De Freinetbeweging waarschuwt bij monde van Jimke Nicolai dan ook tegen de verschraving van het onderwijs als gevolg van de focus op de te eenzijdige Cito-eindtoets.

Kortom, de weerstand tegen het overmatig gebruik van toetsen treffen we breed aan bij onderwijsvernieuwers in Nederland. Maar zonder toetsen leren leerlingen toch niks, zo wordt vaak tegengeworpen. Inmiddels zal duidelijk zijn dat de discussie niet is: wel of geen toetsen, maar vooral gaat over de manier waarop.

Niekée

Laten we eens kijken naar een moderne school waar ook anders gedacht wordt over toetsen: Niekée. Niekée is in meerdere opzichten een bijzondere school, zowel van buiten als van bin-

nen. Eerst hun onderwijsvisie. Directeur Sjf Drummen daarover: "Testen en toetsen geven ons een schijnzekerheid. Veel testen zijn arbitrair. Daardoor is een cultuur ontstaan omwille van het testen. Ontwikkeling in termen van groei (leren) vindt alleen plaats in vrijheid. Testen en toetsen gaan vaak uit van een negatieve connotatie. Dat leidt tot wantrouwen, terwijl groei schreeuwt om vertrouwen. Getallen (testen) geven je het gevoel dat je alles in de hand hebt! De wereld van controle en beheersen is de basis van het traditionele onderwijs. Deze staat haaks op de wereld van het leren via ontdekken, nieuwsgierigheid en beleving van alle kennis en wijsheid die onbeperkt toegankelijk is in de cloud."

De onderwijsopvatting die hierbij hoort omschrijft Drummen als volgt: "Leren is synoniem aan groeien. Leren is een natuurlijk proces. Het enige dat leren laat slagen is het vertrouwen in dat natuurlijk proces. Warmte (fysiek en geestelijk), goede voeding (fysiek en geestelijk), liefde en gunstige leerverwaarden leiden onherroepelijk tot optimale groei. Dat is biologisch bepaald. Kinderen zijn van nature 'leerbeesten'."

Klinkt zweverig? Is dit iets wat nooit zal werken op een vmbo-school? De beste manier om daar achter te komen is door zelf naar Roermond te gaan en een dagje rond te kijken op de school. Dat is echter makkelijker gezegd dan gedaan, want Niekée krijgt zoveel verzoeken voor rondleidingen dat ze er lang niet altijd gehoor aan kunnen geven. Gelukkig kunnen we ook kijken naar hoe het concept er ongeveer uitziet en het onderzoek dat is gedaan over hoe dit werkt.

Hoe werkt het?

Wie gewend is aan een traditionele school zal op zijn minst verbaasd zijn bij het zien van het schoolgebouw van Niekée. Waar de buitenkant al spectaculair is, is de binnenkant nog veel

verrassender. Niekée won in 2008 de Scholenbouwprijs van Nederland. Sommige 'leslokalen' lijken aan het plafond te hangen. Sowieso is het idee van lange gangen met aan weerszijden leslokalen, zoals de meesten van ons dat goed kennen, niet meer terug te vinden in deze school. Leerlingen lijken kriskras door elkaar te lopen en in sommige ruimtes werkt bijna iedereen op een iPad. Overall hangt en staat kunst. Leerlingen werken zelf mee aan de inrichting. Desondanks is het er rustig en netjes en zeker geen chaos. In het onderwijs zelf komen de vorm van de school en de opvattingen over toetsen terug. Niekée-leren is VIB-leren. VIB staat voor Vertrouwen, Input, Begeleiding. Waar het op neer komt, is dat geprobeerd wordt een zo rijk mogelijke en respectvolle omgeving te creëren. Daarin wordt zeker getoetst en gemeten, maar niet als aanjager van het leren.

Bron van dit leren is namelijk de nieuwsgierigheid en (ict)vaardigheden van jongeren, zo valt op de website te lezen. Je zou het kunnen vergelijken met een plant: die groeit beter door een rijke omgeving met goede aarde, zon en water dan er constant aan te trekken. Het onderwijsconcept gaat er dus van uit dat leerlingen kunnen, zullen en willen groeien. Er worden vier manieren van leren onderscheiden, van tamelijk traditionele instructielessen tot zogeheten wings. Dit zijn lessen waarbij allerlei onderwerpen worden behandeld die in het traditionele onderwijs meestal links blijven liggen. De wings worden vaak door de docenten geschreven. Ook worden onderwerpen door leerlingen aangedragen en door hen mee ontwikkeld.

De docent is ook bij deze lessen begeleider en coach. Wings hebben vaak een vrij karakter, echter zonder vrijblijvend te zijn. Voor elke wing bestaat een pedagogisch-didactische verantwoording. Er wordt gebruik gemaakt van de elektronische leeromgeving Flightplan. Voor wie er meer van wil weten: op www.niekee.nl staat veel meer informatie en video's.

Maar werkt het?

Een interessant onderzoeksprogramma waarbij de Limburgse Schoolbesturen Voortgezet Onderwijs en Universiteit Maastricht samenwerken is Inventaar (www.kaans.nl). Toegegeven, er wordt in het programma het nodige gemeten. Leerlingen worden getest op intelligentie, hun wiskundeprestaties en hun lees- en taalvaardigheid. Een leerling- en een oudervragenlijst brengt de gezinsachtergrond, persoonlijkheid van de leerling, onderwijsmotivatie, steun in de omgeving, gezondheid, ict, en burgerschap in beeld. Kortom, Inventaar biedt een uitstekende basis om iets te weten te komen over het Niekée-concept, daarbij rekening houdend met allerlei (achtergrond)kenmerken van leerlingen. In hun onderzoek concluderen Haenbeukers & Schils (2012), over de onderwijsprestaties van Niekée dat: '... op uw school de werkelijke score voor wiskunde en lees- en taalvaardigheid op beide onderwijsniveaus hoger is dan de voorspelde score op basis van de sociale achtergrond van uw leerlingen.' (p. 17).

Motivatie is een belangrijk onderdeel van het onderzoek. Dat is minder soft dan het lijkt, want: 'Er is een duidelijk positieve correlatie te zien: de meest gemotiveerde leerlingen zijn ook de leerlingen die het beste scoren op de toetsen wiskunde en lees- en taalvaardigheid.' (p. 21). De conclusie is opmerkelijk. Het blijkt dat de leerlingmotivatie bij Niekée ruim bovengemiddeld is vergeleken met de andere scholen in Limburg. De door de ouders gerapporteerde motivatie is op het vmbo gl/tl ook ruim bovengemiddeld. Ook het gerapporteerde zelfvertrouwen van de leerlingen is hoger dan het gemiddelde van de scholen waarmee vergeleken is.

En tot slot, ook op vragen als 'ik voel me veilig op school'; 'de sfeer op school is prettig' en 'de docenten behandelen mij met respect' scoort Niekée bovengemiddeld.

Niekée is er nog lang niet. Zal er ook wel nooit zijn, want het kan altijd beter. Maar Niekée doet het bovengemiddeld goed. Het Inventaaronderzoeksrapport geeft daarom in zijn eindconclusie ook een mooie ambitie: 'Wij zien het Inventaaronderzoek dan ook als een doorlopend samenwerkingsproject tussen scholen en onderzoekers.' (p. 50). Mooi is dat. Onderzoek niet bedoeld als afrekening maar als middel om te zien hoe onderwijs beter kan, of dat nu scholen zijn met traditionele opvattingen of het radicaal vernieuwende Niekée. Zo wordt onderwijs beter. De moraal? Onderwijsvernieuwers in Nederland waarschuwen bij voortduring tegen de uitwassen van de toetscultuur in het Nederlandse onderwijs. En onderzoek laat zien dat ze gelijk hebben.

Referentie

- Haenbeukers, R., & Schils, T. (2012). Onze leerlingen in het derde leerjaar. *Mundium Niekée. Hoe doen ze het in vergelijking met de rest van Limburg?* Inventaar 3vo. Maastricht: Universiteit Maastricht.

